

ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

FACTORS AFFECTING TO ADMINISTRATIVE LEADERSHIP IN RELEVANT TO SCHOOL

EFFECTIVENESS UNDER THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION

อุษณีย์ จำเมือง¹

กมล สุตประเสริฐ²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในด้านความพึงพอใจในงานของครูและด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 580 คน และครู จำนวน 580 คน รวม 1,160 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ 250 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ PC+ (Statistical Package for the Sciences Personal Computer Plus) และตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยโปรแกรมลิสเรล Version 8.72

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดีและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าของโมเดลตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน มีค่า $\chi^2 = 506.59$, $df = 255$, $p\text{-Value} = 0.000$, $RSMEA = 0.041$ และโมเดลตามความคิดเห็นของครูมีค่า $\chi^2 = 473.09$, $df = 254$, $p\text{-Value} = 0.000$, $RSMEA = 0.039$ แสดงว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเที่ยงตรง สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากคำถามทั้ง 250 ข้อ ในแบบสอบถามสามารถใช้วัดค่าตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ ทั้ง 5 ด้าน และด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน ได้จริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ปัจจัยด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และปัจจัยด้านคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่แท้จริง และมีอิทธิพลโดยตรงต่อโมเดลของปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนตามสมมติฐาน

Abstract

The purpose of this research was to determine factors affecting to administrative leadership in relevant to school effectiveness under the Office of Basic Education Commission. Those factors consisted of vision, environment, teaching-learning, community-social and moral. The school effectiveness was job satisfaction and product. The samples are 580 school administrators and 580 school teachers, with a total of 1,160 subjects through proportional multi-stage sampling. Research instrument was a questionnaire of 250 items. Data from

¹ นิสิตปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

² อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร., ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

all questionnaires were coded and analyzed in terms of descriptive and causal analyses through SPSS /PC+ and LISREL 8.72.

The results of analysis were shown that the adjusted model was consistent with empirical data.

Goodness of fit measures of administrators were found to be :

$\chi^2 = 506.59$, $df = 255$, p -Value = .000, RSMEA = 0.041 and Goodness of fit measures teachers were found to be :

$\chi^2 = 473.09$, $df = 254$, p -Value = 0.000, RSMEA = 0.039.

It should be noted that the casual factor model of leadership affecting to school effectiveness under the Office Of Basic Education Commission was obtained with its congruence with reliable and accepted evident data. All 250 items of the questionnaire were statistically significant in terms of direct effects to all 5 casual factors of administrative leadership namely, vision, environment, teaching-learning, community-social and moral and 2 factors of school effectiveness, namely job satisfaction and product. These five factors of administrative leadership were significantly contributing to school effectiveness as mentioned in hypotheses.

Keyword : administrative leadership / school effectiveness

บทนำ

ภาวะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมี (Sergiovanni, Kelleher, McCarthy and Wirt, 2004: 74) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำจะแสดงออกถึงศักยภาพในการบริหารงานมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ขาดภาวะผู้นำ (Wraga, 2004: 106) ผู้บริหารโรงเรียนที่รู้จักใช้ภาวะผู้นำ จะทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาอันจะทำให้การเรียนรู้ ของนักเรียนดีขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนอีกด้วย (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2546-2547: 38) จากการรวบรวมข้อมูลในประเทศต่างๆ เช่น ออสเตรเลีย แคนาดา ไชปรัส เยอรมัน ฮังการี มาเลเซีย และอังกฤษ ล้วนพบข้อมูลตรงกันว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อความก้าวหน้าของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Harris, 2002: 66) การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะบริหารโรงเรียนได้มีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำหลายแนวคิด เช่น แนวคิดของไรและแมคบีท (Riley and MacBeath, 1998: 146-147) เสนอว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้เมื่อตัวผู้นำมีการศึกษาดี และแสดงภาวะผู้นำด้วยการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เข้าใจครูและนักเรียนดีว่าควรบริหารจัดการอย่างไร จึงจะทำให้โรงเรียนก้าวหน้า ปรับเปลี่ยนแนวคิด มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เกิดความปลอดภัยกับนักเรียน มีความรับผิดชอบต่อนักที่ ทำให้บุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชนเชื่อมั่นใน

โรงเรียน แสดงพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ลำเอียง มีการติดต่อกับชุมชนอยู่เสมอ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน นอกจากนี้ ล็อก (Locke and Associates, 1991) เสนอว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลควรประกอบไปด้วย การมุ่งใจ การใช้ความรู้และทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ การมีวิสัยทัศน์ ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความก้าวหน้า และการทำวิสัยทัศน์ ให้เป็นผล ด้วยการหาผู้สนับสนุนเพื่อทำวิสัยทัศน์เป็นจริง ในขณะที่แฮร์ริส (Harris, 2002:69) เสนอว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลควรแสดงออกดังนี้ คือ แสดงภาวะผู้นำด้วยการแจ้งให้ผู้อื่นทราบว่าจะทำอะไรเพื่อการบรรลุผล มีกลวิธีในการจัดการกับงาน และคนที่ร่วมงาน มีภาวะผู้นำที่ทำให้ครูเชื่อฟัง และสามารถปกป้องครูได้ มองการณ์ไกล รู้จักการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการ และสามารถสื่อสารไปยังบุคคลอื่นให้เห็นคุณค่าของการศึกษา และร่วมมือปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของ National Policy Board for Educational Administration (NPBEA) ที่ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพว่า ควรประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐาน 6 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการเรียนการสอน ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านชุมชน ด้านคุณธรรม และด้านพัฒนาสังคม (Sergiovanni, Kelleher, McCarthy and Wirt, 2004: 101-107) และแนวคิดด้านประสิทธิผลของฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001: 287-306) ที่กล่าวว่า การศึกษาด้านประสิทธิผลของโรงเรียนนั้น สามารถศึกษาได้จากความ

พึงพอใจในงานของครูและความสำเร็จในการผลิตนักเรียน จากแนวคิดดังกล่าวทำให้มองเห็นว่ามีปัจจัยเชิงสาเหตุมากมาย ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ ในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม และประสิทธิผลของโรงเรียนในด้านความพึงพอใจในงานของครูและความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม และประสิทธิผลของโรงเรียน ในด้านความพึงพอใจในงานของครู และความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม และด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ใน 2 ปัจจัย คือ ด้านความพึงพอใจในงานของครู และความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ตัวแปรอิสระ คือ ภาวะผู้นำ รวม 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ การกำหนดวิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ การปรับวิสัยทัศน์ และการเสนอวิสัยทัศน์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ทางการเรียน ได้แก่ การจัดองค์การ การจัดระเบียบการปฏิบัติงาน และการจัดทรัพยากร ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การวางแผนปฏิบัติการของโรงเรียน การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ การประยุกต์สู่การเรียนรู้ของนักเรียน และการออกแบบการพัฒนา ปัจจัยด้านชุมชนและพัฒนาสังคม ได้แก่ การประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน การสนองความสนใจและความต้องการของชุมชน การระดมทรัพยากรจากชุมชนมาใช้ การเข้าใจบริบทของโรงเรียน การตอบสนองต่อบริบทชัดเจน และการนำศักยภาพจากบริบทมาพัฒนา และปัจจัยด้านคุณธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามคุณธรรม การปฏิบัติอย่างยุติธรรม และการปฏิบัติตามจริยธรรม

2. ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลของโรงเรียน รวม 2 ตัวแปร ประกอบด้วย ความพึงพอใจในงานของครู ได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงานของครู และความพึงพอใจในการบริหารงาน 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป และความสำเร็จในการผลิตนักเรียนด้านการเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และ ครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2553 จำนวน 29,067 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2553 จำนวน 580 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน ครู 1 คน รวม 1,160 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage Random Sampling) และแบ่งตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู เป็นรายโรงเรียน ออกเป็น 6 ชั้นภูมิ ตามภาคภูมิศาสตร์ คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก

แล้วคำนวณสัดส่วน ได้จำนวนโรงเรียน 580 โรงเรียน และสุ่มอย่างง่าย ได้จังหวัดที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 26 จังหวัด จาก 76 จังหวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์การบริหาร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ด้วยตนเอง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ และปัจจัยด้านประสิทธิผลของโรงเรียน จำนวน 250 ข้อ

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับการวิจัย

2. ดำเนินการหาคุณภาพเครื่องมือ ตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ดังนี้

2.1.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหา

2.1.2 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสอบถามและนำมาแก้ไขปรับปรุง มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 1.00

2.2 การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

2.2.1 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ .20 ขึ้นไปทุกข้อ

2.2.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990: 202-204) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .99 นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุง แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดย ขอนหนังสือจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม เพื่อขอความร่วมมือ และความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง จัดส่งแบบสอบถาม ไปยังกลุ่มตัวอย่าง ทั้งทางไปรษณีย์ และนำส่งด้วยตนเอง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน ทั้งทางไปรษณีย์ และด้วยตนเอง ได้ครบทั้งหมด เพื่อนำมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Sciences Personal Computer Plus) และตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วย โปรแกรมลิสรล Version 8.72

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลด้านคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 82.20 มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 60.50 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 69.70 มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ร้อยละ 84.00 และมีประสบการณ์ในตำแหน่ง มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 40.70

2. ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครูที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 70.70 มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 41.90 มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 82.60 มีตำแหน่งเป็นครู ร้อยละ 100 และมีประสบการณ์ในตำแหน่ง มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 60.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมิน ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ ในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในด้านความพึงพอใจในงานของครู และด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนและครู

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมิน ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนและครู พบว่า มีค่าเฉลี่ย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.18 และ 4.12 โดยปัจจัยด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.40 และ 4.32 เมื่อพิจารณารายด้านของตัวแปรแต่ละปัจจัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก คือ ตัวแปรของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการจัดระเบียบการปฏิบัติงาน คือส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 4.50 สำหรับตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากตามความคิดเห็นของครู คือ ตัวแปรของปัจจัยด้านคุณธรรม ด้านการปฏิบัติตามจริยธรรม คือแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ พุดจาสุภาพ ให้อภัย ไม่ซ้ำเติมและให้โอกาสในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 4.42 สำหรับค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม

โดยภาพรวม มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.41 และ 0.45

2. ผลการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการประเมิน ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านประสิทธิผลของโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนและครู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.12 โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก คือ ตัวแปรของปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานของครู มีค่าเฉลี่ย 4.22 และ 4.20 เมื่อพิจารณารายด้านของตัวแปรแต่ละปัจจัย พบว่า ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก คือ ตัวแปรของปัจจัยด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียนด้านการเป็นคนดี คือมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ และภูมิใจในความเป็นไทย มีค่าเฉลี่ย 4.60 และ 4.51 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมโดยภาพรวม มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.41 และ 0.44

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ ในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในด้านความพึงพอใจในงานของครู และด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนและครู

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

3.1 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดตัวแปรแฝง

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง โมเดลการวัดทั้ง 2 โมเดล เพื่อตรวจสอบความตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ขององค์ประกอบในแต่ละตัวแปรที่อยู่ในโมเดลของตัวแปรแฝงทั้ง 2 โมเดล โดยโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5

องค์ประกอบ 21 ตัวแปรสังเกตได้ และโมเดลประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 8 ตัวแปรสังเกตได้ รวมตัวแปรสังเกตได้ 29 ตัวแปร ว่าเป็นองค์ประกอบที่แท้จริงตามทฤษฎีและแนวคิดที่ได้ตรวจสอบมาด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.72 (Lisrel 8.72) ตรวจสอบโมเดลการวัดทั้ง 2 ประกอบด้วย โมเดลการวัดของปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำในด้านวิสัยทัศน์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และด้านคุณธรรม และโมเดลด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ในด้านความพึงพอใจในงานของครู และด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู พบว่า องค์ประกอบทุกค่ามีค่าน้ำหนักเกิน 0.30 ขึ้นไป แสดงว่าองค์ประกอบทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่แท้จริงของโมเดลการวัด องค์ประกอบเชิงขึ้นชั้นของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากคำถามทั้ง 250 ข้อ ในแบบสอบถามสามารถใช้วัดค่าตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 29 ตัวแปรของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานได้จริง

3.2 ผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน ตามสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ปัจจัยด้านชุมชนและพัฒนาสังคม และปัจจัยด้านคุณธรรม เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

3.3 กระบวนการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน พบว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.72 (Lisrel 8.72) โมเดล

ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน มีค่า $\chi^2 = 479.675$, $df = 250$, $p\text{-Value} = 0.0$, $RMSEA = .0398$, $GFI = .946$ และโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานตามความคิดเห็นของครู มีค่า $\chi^2 = 473.092$, $df = 254$, $p\text{-Value} = 0.0$, $RMSEA = .0387$, $GFI = .908$ แสดงว่าข้อมูลเชิงประจักษ์มีความเหมาะสมกลมกลืนสอดคล้องกับโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

จากการวิจัยมีผลการวิเคราะห์ที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ พบว่า องค์ประกอบ ทั้ง 5 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบด้านคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เพราะปัจจัยด้านคุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ที่จะเห็นได้จากบุคคลที่ได้รับการยอมรับในสังคมว่ามีภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับเซอร์จิโอวานนิ เคลเฮอร์ แมคคาร์ที และไรท์ (Sergiovanni, Kelleher, McCarthy and Wirt, 2004: 75) ที่ว่าผู้บริหารต้องปฏิบัติตามจริยธรรมด้วยการแสดงออกจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มีคุณลักษณะนอกที่สุภาพ มีกิริยามารยาทเมื่ออยู่ในสังคม รู้จักรักษาสภาพตรงเวลา ใช้จ่ายอย่างประหยัด สามารถใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่าและเสียสละเวลาให้กับการทำงาน

1.2 องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยรองมา ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นสำหรับผู้ นำ และส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

สอดคล้องกับงานวิจัยของสมมาตร สนธิโน (2551: 247) ที่พบว่า บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ กฎหมาย พระราชบัญญัติ จรรยาบรรณในวิชาชีพครู วัฒนธรรมองค์กร บุคลากรปฏิบัติงานตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา บุคลากรให้การสนับสนุนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข บุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริต บุคลากรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ชุมชน สังคม

1.3 องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสามของผู้บริหารโรงเรียนในขณะที่ครูอยู่ในลำดับที่สี่ ทั้งนี้เป็นเพราะวิสัยทัศน์เป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร และส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เนื่องจากการบริหารโรงเรียน ซึ่งเซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1984: 7) ได้เสนอความคิดว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องการจะจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนจะก่อให้เกิดแผนนโยบายในการบริหารงานใหม่ ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนสามารถกำหนดเป็นปรัชญา และธรรมเนียมโรงเรียน นำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ในทางตรงกันข้ามถ้าโรงเรียนใด สถานศึกษาใดที่ผู้บริหารไม่มีวิสัยทัศน์ การปฏิบัติงานไม่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน สนใจจัดกิจกรรมในโรงเรียนอย่างทั่วถึง ขาดระบบที่ดี การบริหารจัดการก็จะมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารโรงเรียนควรจะนำวิสัยทัศน์เข้าไปผสมผสานกับโครงสร้าง นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน โครงการ และงานประจำวันของโรงเรียนเพื่อให้วิสัยทัศน์ได้ปฏิบัติไปพร้อมกันกับแผนงานและกิจกรรมประจำของโรงเรียน

1.4 องค์ประกอบด้านชุมชนและพัฒนาสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสี่ในขณะที่ครูจะอยู่ในลำดับสาม ทั้งนี้เพราะโรงเรียนต้องร่วมกับชุมชนพัฒนาสังคมไปพร้อมๆกันสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (2547: 18) ที่เห็นว่าบริบททางสังคมส่งผลต่อความสำเร็จของนักเรียน สิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยหนุนให้สังคมอยู่ดี สังคมดี ย่อมเป็นส่วนเกื้อกูลให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตที่ดี และพระ

ธรรมปิฎก (2545: 49) เสนอว่าการศึกษาไม่ใช่สอนให้คนมุ่งจะได้รับอย่างเดียว แต่ต้องสอนให้คนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นด้วย

1.5 องค์ประกอบด้านการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ซึ่งเซอร์จิโอวานนีและคณะ (Sergiovanni, Kelleher, McCarthy and Wirt, 2004: 7) กล่าวว่าผู้บริหารต้องรู้จักออกแบบหลักสูตร วางยุทธศาสตร์การเรียนการสอน รู้จักพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร สามารถอธิบายแนวทางการจัดการศึกษาให้บุคลากรเข้าใจ สอดคล้องกับสิทธิพร นิยมศรี สมศักดิ์ (2546: 20) ที่ว่าโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนยังต้องมีการวางแผน พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและท้องถิ่น ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548: 5) กล่าวว่าควรจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นด้วยความร่วมมือของชุมชนกับโรงเรียน

2. ปัจจัยด้านประสิทธิผลของโรงเรียน สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในงานของครู เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความพึงพอใจในการบริหารงาน: การบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เพราะครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญมากในโรงเรียน ดังที่วิชัย ดันศิริ (2544: 71) ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียน สถานศึกษามีคุณภาพ ประสิทธิภาพจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับคุณภาพของครู หากครูมีคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนก็จะดีตามไปด้วย ซึ่งกอยน์ (Goin, 1992: 3788-A) พบว่า การบริหารงานบุคคล มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การฝึกอบรมบุคลากร และการธำรงรักษาบุคลากรและสอดคล้องกับโอเวน (Owen, 200: 607-A) พบว่าต้องมีการพัฒนาผู้ร่วมงาน การติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นองค์ประกอบสำคัญ

2.2 องค์ประกอบด้านความสำเร็จในการผลิตนักเรียน พบว่า ตัวแปรความสำเร็จในการผลิตนักเรียน: ด้านการเป็นคนดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะคนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม

จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล ใฝ่หาที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 6)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เป็นข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อหาวิธีการเสริมสร้างและพัฒนาการบริหารแก่ผู้บริหารโรงเรียนด้านภาวะผู้นำ เป็นข้อมูลที่จะใช้ในการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน เป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ และเก็บข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อพิจารณาผลการวิจัยในเชิงลึกถึงปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก, ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก, 2545.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), โรงเรียนวิถีพุทธ, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2547.
สมมาตร สนธิโน, การพัฒนาตัวบ่งชี้หลักสำหรับการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการบริหารเชิงสมดุล, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548.

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์, หลักบริหารการศึกษา, ชลบุรี:

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, ภาวะผู้นำทางการศึกษา, บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 2546-2547, หน้า 37-38.

Cronbach, L. J, Essentials of Psychological Testing .5th ed. New York: Harper Collins, 1990.

Goin, D., Teacher and principle involvement in managing site-based elementary school improvements. Dissertstation Abstracts International. 52: 1,3788-A, 1992.

Harris, A., School improvement, London: Routledge Falmer, 2002.

Hoy, W. K. and Miskel, C. G., Educational administration, 6th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2001.

Locke, E. A. and Associates, The Essence of Leadership: The Four Keys to Leading Successfully, New York: Lexington Books, 1991.

Owens, R. G., Organizational Behavior in Education, Boston: Allyn and Bacon, 2001.

Riley, K. and MacBeath, J., Effective leaders and effective school. In MacBeath, J. (Ed.), Effective school leadership: Responding to change, London: Paul Chapman Publishing, 1998, pp. 140-165.

Sergiovanni, T. J., Leadership and Excellence in Schooling, Educational Leadership. 41(5), 4 – 13. (February), 1984.

Sergiovanni, T. J., Kelleher, P., McCarthy, M. M. and Wirt, F. M., Educational governance and administration, (5th ed.). Boston: Pearson Education, 2004.

Wraga, W.G., Making Educational Leadership “Education”, Journal of School Leadership 14(1), 2004, pp. 105-121.